

تاریخ و ادبیات

حمادی

ملك وملكه نافع ، تاريخ ، ادبيات ، فنون ، اقتصاديات وشئون سائرہ متعلق مباحث مفيدہ في حاوی مجموعۃ شہریہ در

جامع فالحده بوايلك جمعهده موجود ايدم
زير وبالا ايلبوردي حمد رب العالمين
منبر ايتدي حمدايه عبدالحجيد اسمن عيان
اولدي محراب كزين الحمد لله قرين
بونده در شمدي وكيلي حضرت پيغمبرك
بونده در بي شهب روحانيت روح الامين
شرع ايله اولدي خليفه [۱] بيعت وتبريك ايله
واجب اولدي شاعرانه ضبط تاريخ كزين
مستدام اولسون خليفه شادكام اولسون وطن
باقی اولدقچه (امیری) دور افلاك وزمين
چار يارك عشقنه دوشدي بو تاريخ كهر
حضرت عبدالحجيد اولدي امير المؤمنين
سنة ۱۳۴۱

[۱] « شرع ايله خليفه » « مشروع خليفه »
سنة ۱۳۴۱ سنة ۱۳۴۱

فضائل عاليه ايله مزين وكمالات جليله ايله معنون اولان
خليفه اصاح وارشد ذی شان سوکيلي عبدالحجيد بن
عبدالعزیز خان اقدمز حضرت تاريك سایه بخشای مسند
جليل خلافت اوله رق آلاي والا ومراسم عظاما ايله
فاتح جامع شريفنه عزيمت هايون بيوروب ايلك جمعه
خطبه سنك نام جليل خلافتنا هيلرينه قرايتي متضمن من
غير حد انشاد اولنان تاريخ عبوديت قرين تاريخ وادبيات
مجموعه سنه درج ايله تزيين ستون مفخرت اولندي .

مجد عال العال ايله تعظيم بي امثال ايله
بر عمر خصلت بوكون اولدي امام المسلمين
شاد اولاي اقبال آني فخر ايتاي دور جديد
اولديكز ابن العزیزك مقدميله كاميين
مفخر نور خلافت افتخار كاشنات
آفتاب معذلت آرايش محراب دين
عون وامداد جناب خالق ذوالعرش ايله
عودت ايلر بعدزين آنايش روي زمين

ادر نه ده سليميه جامع شريفی [۱]

ما بعد

ادر نه ده متنگاي غز و اجلال اولديني ائنه ائتاق برگون
رامي پاشا حین رياستنده صدر اعظم مجموعه زاده حسين
پاشا حضرت تاريك مجلس سعادت اتماليه مستمد اولوب
رجال دولتن دخي براق ذات ستوده خصم الار اول

الحق استنبول طرفاسندن بری بن بو جامعهده
بر تصور بولدم ديو ادا ايتد كده نه در ديو سوال ايدر لر
جوابنده ايدر بو جامع شريف محرومة اسلام بولده اولوب
عجيه ادر نه ده اولديفيدر ديمش . بر روايتده سلطان مصطفي

[۱] اوچنجي نسخه ده كتابك مقدمه سنده ذكری مرور ايلديكي اوزره جنتكان سلطان محمود خان اول عصری فضلا سندن
دوم ايلي ايلاتي دفتر كتخداسي دايه زاده مصطفى ائنديك تأليف قيمت ايدر .

کبی آلتی عدد منار سی اولسیدی غایتله شیرین و دلپسند
اولوردی . قصور بودر دیدکده صدر اعظم حضرتلری
استحسان بیورماقله چاوش باشی اغا حضرتلری دخی
کفتاره کلوب قصوری انحق مؤذنلر محفلنی وسطده وضع
ایتدیکی در دیدکرنده ینه صدر اعظم حضرتلری بوتعلرضی
دخی استحسان بیورمیوب بعده باش با قیغولی اغا دخی
اعتراض کونه تکلمساز اولوب دیشکه بو جامع شریفک
قبله طرفی دخی حولی و حرم اولوق اقتضایلدردی غالباقصوری
بو اولوق کرکدر دیدکرنده آنلرک توجیهی دخی استحسان

مجلس طالیده موجود بولنلریله « الکلام بحر الکلام »
مفهرمی اوزره سلطان سلیم جامعک حسن و نهاسی و اوصاف
سائر سی میان مجلسده کتوریلوب حقا که بیقصور بنا
اولنمشدر . حتی متین و مستحکم بر عبادتخانه والا
وروی ارضده نظیری فایده بر جامع بی همتادر دیو
کا یینی مدح شاینده اطرا ایتدیلمر .

پس وزیر اعظم حسین پاشا دخی هیچ بو جامعه
بر قصور یوقیدر دیو مجلسده حاضر اولانلردن سؤال
بیوردقلرنده اولادقتردار افندی سلطان احمد جامع شریفی

اوزره سلطان سلیم جامع شریفی

ایتمیوب نوبت راجی پاشا حضرتلرینه کلنجه اول ذات ستوده خصاا لرك نتیجه کلماتلرندن برنکته تراش ایدوب ووزیراعظم حضرتلرینک هر برینه رد جواب بیوردقلرندن برنشانه فهم ایدرکه حالا صدر اعظم حضرتلرینک خلقت اصلیه لری اسلامبول خاکندن اولمقله غالباً غیرت ترایه سی مقتضاسنجه بر بکر مضمون استر پس دهنگشای اولوب بیوررلرکه سلطانی بن قولک بوجامع شریفده برقصور بولدم نه دردیو سوال بیوردقلرند جوابده بیوررلرکه بوجامع قصوری انجیق بودرکه بویه بر جامع شریف پای تخت سلطنت اولوب مقرر دولت عثمانیه اولان محروسه اسلامبولده بنا اولتیوب نظر پادشاهیدن دور و مقرر سلطنت اولدن مهجور اولان محمیة ادرنده بنا اولدیغیدر دیو ختم کلام ایتدکلرند استحسن ایله استحسن ایلوب کندیلرینه عظیم نوازش بیورمشلر [۱] قاما یینه نعم الامیر علی باب العقیق ماصدی اوزره بو گونه لطیفه مائل و بو قدر قصورینه دخی قائل اولورز. زیرا بو جهته اولان قصوری تصور اولسنه دلالت ایدر. فافهم ترشد ان شاء الله تعالی.

پس ایدوب بوجامع شریفک بناسنده قطعاعیب و قصوری اولیوب استادان خلف و سلف میانه سنده و بلکه جامعه عالم آرمه سنده بی نظیر اولایی محل شبه دکادر حتی مال نصارا بننده بوجامع شریفک اوصافی مشهور و متواتر اولمقله موسقو ایلمچینی آلائی ایله ادرنه دخی کونی سلطان سیم جامعی پیشکاهنه کلدکده جوانب اربعه سی طولانوب سیر و تماشا ایتدکجه قوناغنه زول ایتدی. سببیدن سوال اولوندقده بزم دیارمزده و مملکت مزده بوجامع شریفک بناسی اوصافده مبالغه ایدرلر. آیا بو اوصافلری کرچک میدر دیو نظارمه آلوب مرادجه محک عتباره حکدم و میزان عقل و دیدم ایله وزن و امحان ایلدم فی الحقیقه کرچک ایش بزم مقام خدمت زده موجود رسامه بوجامع شریفی بحسم سیم ایتدیردم. قرایمه رؤیت ایتدیرسم کرکدر دیو رد جواب ایش. بوماده بو فیکرک و جوهله معلومیدر. [۱] مورخ و فاضل مشهور مستقیم زاده سعدالدین افندی کنارکتابد «تعیین نبوی اولسه بوجواب مسلم ایدی» دیور.

الحاصل حق بودرکه بوجامع شریفک بر مثلی دخی اولدیغنه بوقضیه دلالت ایدر. موثوق الکلم اعز احبامزدن ییلدیرم یازید خان جامع شریفی متولسی حافظ ابو بکر افندیون مقولدرکه احمد چلبی دیمکله معروف آفاق اولوب صنعتده سرمهره ذوقون بر ذات محترم بوجامع شریفک بناسنه و طرح والاسنه بر محبوب مستشای عاشق اولورکی عاشق اولوب میل کلی ایله میل ایلمکله اوقات خسته سنده دکل بلکه جمله اموری و مدار معاشی ترک و بقینه عمری بونک سیر و تماشاسنه و ذکر و فیکری وصف و شناسنه صرف ایدوب حتی اقسام اولدقده اعز احبابیله هممجاس اولوب دیرایش، برادرلر لله الحمد بو کون دخی سلطان سیم جامعده بر صنعت مشاهده ایلدم که سائر جامعلرک برنده بو وجهله صنعت کوردم. فی الحقیقه مرحومک عمری آخر اولنجه بوکاری کندویه اعتیاد ایدوب هر کون سلطان سیم جامعده و ایر ادای صلاة عقبنده طبقه لرینه صعود ایدر و گوشه بکوشه کزوب البته مرادی اوزره بر صنعت بولور یا خود وسط جامعده طوروب چپ و راسته نظرله البته آنده دخی برکونه معرفت بولور و یا خود حوایسندده آهسته آهسته کزوب جوانب اربعه سنه نگران اوله رق آنرده دخی نوبتو البته بر صنعت بولور و اخشام اولدقده فقیر و قطعی احباب لرینه بسط مقال و تقریر مافی البال ایدریش اول ذات حمید الخصالک عمرنا زینتی بو وجهله کذران ایدوب کالیله اطهار عشق ایدریش رحمه الله عشاقندن بری دخی نوعی زاده افندی درکه ادرنه دخی منلا اولدقده بوجامع شریفک مؤذنلرندن هر ار فن قورشونجی الحاج ابراهیمه جامع شریفک مناره لرینی و قبه سی و طول و عرضی و آلچیروب کال تشقندن تبرکات مجموعه سینه تحریر و تسطیر ایلوب حین اقتضاده مخالفینه ارائت ایتدیرمک اوزره ضبط ایشلر. بعد زمان بوقضیه مسموعم اولدقده اول هزار فن ابراهیم چلبی راست کلام و ظرافته اول انسق معهودی طاب ایلدم. اول یادکار دخی علی طریق اللطیفه بر ورقارده تحریر و موجبنجه عمل اولنه، دیو بر خط کشیده ایدوب جامع مزبورک امام

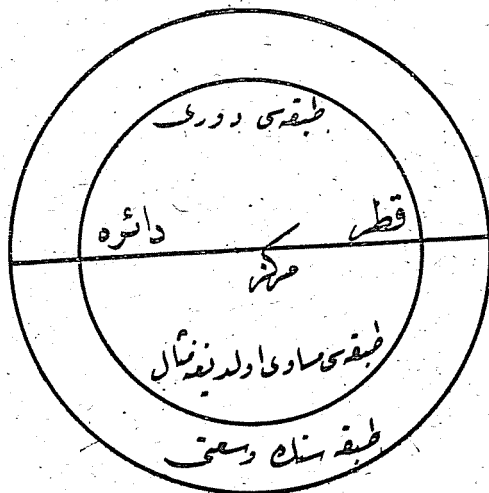
اولی وادرنه شهرنك بللی اولان خطیب محمد اقتدی
 برادرمنز ایله ارسال ایشلر . سیاقی بوکونه درکه درت
 عدمناره لرك طولی بناذراعیله طقساز ذراعدر وکلاهلری
 اون دردر ذراع و علملری ایکیشر بحق ذراعدر . و تحت
 الارضه اولان تمللری اوتوز ذراعدر بو صورتله مناره لرك تماماً
 طولی یوز اوتوز التیشر بحق ذراع اولور و هر بری اوچر
 شرفی متضمن اولقله هر بر شرفنك مابینی اون آلتیشر
 ذراعدر . شرف لرك کیر و صغیر لری نه مقدار اولدیغی شادروان
 دور لرنده کوستر مشدر . کتابته حاجت یوقدر . مراد
 ایدلر شادروان دور لری مساحه ایلسون مرادی حاصل
 اولور . و مناره لرك قالیقلری دوری اون سکز ذراعدر .
 ایمدی کله لم قبه سی دوری یوز اوتوز بحق ذراعدر و علمی
 یدی بحق ذراعدر و اطراف ده اولان پیجره لری قرق
 عدددر . و قبه سی دوری ایله آویزه اولان قنادیلی آلتی
 یوز سکساندر و جامعک مجموع قدیللری اوچ بیک یدی
 یوز سکسان سکزدر . و جامعک بالجله پیجره لری طقوز
 یوز طقسان طقوزدر . و بونلرک هر بری نیجه نیجه تشبیهات
 و تلیحاته اشارت اولومشدر . انشاالله تعالی محلنده مفصل
 و بشرح بیان و عیان اولنور . انحق درون جامعک طول
 و عرضی بر دفعه بن فقیر دخی قدمله مساحه ایلدم . تبرکاً
 آتی دخی ذکر ایدم . قبه سنك تمام قطری یعنی برکنارندن
 برکنارینه خط مستقیم اعتباریله یوز اوتوز ایکی قدمه در .
 اهل هندسه قوللرنجه بو مقدار قطرک دوری اوچ یوز
 طقسان آلتی قدمه ایدرک بناذراعیله آنفاخر رایتدیگیمز
 وجه اوزره یوز اوتوز بحق ذراع ایدر وین و یسارنده
 اولان صفه لری اون یدیشر قدمه در . بو صورتده جامع شریفک
 عرضی یوز آلتش آلتی قدمه در . و محراب طرفنده اولان
 صفه سی اوتوز یدی قدمه در و شادروان قبه سی طرفنده
 اولان صفه لری کذلک اون یدیشر قدمه در بو صورتده دخی

جامعک طولی یوز سکسان آلتی قدمه در . و قبه سی سکز
 عدد کمر اوزره بنا اولمشدر هر بر کمرک مابینی اوتوز
 بشر قدمه در . و هر بر ستونک قدیمی دخی اون آلتیشر
 قدمه در بو صورتده قبه سنك ایچ دوری تماماً درت یوز
 سکز قدمه اولور . غفلت اولمیه که بو حساب بو فقیرک
 قدیمی اعتباریله در . احباب ذوی الاحترامدن مر جودر که
 بو فقیری خیر ایله یاد و روح بر فتوحهری اوچ اخلاص
 و بر فاحه شریفه ثوابیله شادیوره لر ایمدی بو قدر تحزرات
 و تکلفات که اولندی اگرچه بو عبد ضعیفه کوره التزام
 مالایزم قیلنددر لکن سبب تألیف کتایب اولدرکه
 کونلرده بر کون کندی کاشانه مده و عین تخانه مده یاران
 وفا و خلان و اصدقا ایله همدم و هم صحبت ایدم مکراندرون
 هایون شهر یاریدن و خانه خاصه آغا یانندن اسککلی احمد
 افندی دیمکه معروف تواریح معدیده آشنا دقیقه شناساندن
 و اهل علم و فضل و ارباب عرفاندن بر نکته دان ایله اثنای
 محترمده ایاصوفیه کیرک بناسی اوصافندن و بانی سنك
 اظهار و اجرا ایلدیکی صنایعدن مذاکره و مکالمه اولنوب
 الکلام بحران الکلام فحوا سنجه قبه سنك ضخامتندن
 واستحکام و متانتندن نقل صریح و روایت صحیح ایله ربع
 مسکونده بر مثلی دخی بنا اولمدیغه منازعه به شروع
 ایدوب استدلال عقلی و نقلی صردینه مبادرت ایلدی . الحاصل
 بزرگه بیک دره دن صو کتوروب ثمالک اسلامیه بو قبه نك
 نظیری و شبیهی اولمدیغه صغری و کبری بسط ایدرک
 دلالتنه نتیجه ویدی . پس بو وجهله ختم کلام ایشدکه
 بن فقیر دخی ایندم معمار بنان مرحوم سلطان سلیم ثانی
 مرحومه محیه ادرنده . بر جامع شریف بنیاد ایشددرکه
 قبه سی ایاصوفیه قبه سنك کیردر حتی دوری دورندن
 درت ذراع و ارتفاعی ارتفاعدن ایکی ذراع زیاده قلنمشدر
 دیدیکمده حاضر بالمجلس اولانلر قهقهه کنان علیک الیان

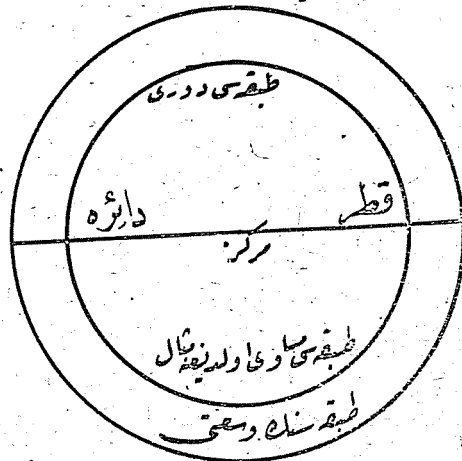
و صَحیح نقلک خطا بیلہ ہر زبان اولوب بومدعا کہ بردیل
ساطع و برهان قاطع استر دیدکرندہ الغریق بتثبت بکل
حشیش ماصدقہ چپ و راستہ نگاه التفات ایتدم .
و بخصوصدہ بکا بر فردطر فکیر اولور می دیو فرد آفردا
جملہ یہ ارائہ نظر ایتدم . کوردتم و بیلدم کہ بو وادی ده
بنامہ همغان اولور فرد واحد اولیہ جنی کوندن عیان و جو قانع
طاری صاحبلیہ جنی ہر وجہلہ نمایان اولدی . ہر زمان
عالم فکر تہ و دریای حیرتہ طالبدم . در عقب ذکر می مرور
ایدر صولاق زادہ تاریخی خاطر مہ خطور و بونامہ بعینہا
آندہ مسطور اولدینی قلب فقیرہ الہام و ظہور ایدوب
بومدعا مہ اگر شاهد عدل اولہ بیلور سہ آنجق بو اولور
ملاحظہ سیلہ تاریخ معہودی کشف و تبصیر و تقلیب اوراق
ایدرہ رک محان بولوب جملہ یہ ارائہ ایتدیردم . چون
بو مادہ جملہ نلک منظوری اولدی . علی طریق اللہج
والغناد دیدیلر کہ مورخ ستوزینہ نہ اعتماد ہم بو خبر
واحددر یقین افادہ ایتمز دیو نقلمزی جرح ایتدیلر .
ناچار عالم استغرابہ طالبدم . و بونلری الزام و اسکاٹ
ایتمک داعیہ سیلہ شوکتلو مہابتلو بادشاہ طالیناہ افندمزک
روان او طہ سندہ بناییوردقلری کتبخانہ یہ مراجعت ایلدم .
و آندہ معمار سنان مرحومک معمار نامہ سی یدمہ کیروب
تبصیر و استقرآ ایدرہ رک محان بولدم و بو مادہ یہ کنندی
مفصل و مشروع صراحتہ تحریر و بیان ایتمش کوردتم
ایشتہ بو دخی دعوا مہ دلیل ساطع و برهان قاطع دکل
دیدم . شیخ افندیکن کرامتی کندندن منقول مفہومہ
مطابق بر معنی ، بوکادخی نہ اعتماد دیور دجواب ایتدیلر .
سبحان اللہ بونلری نہ وجہلہ الزام و اسکاٹ ایدہ بیلسم
دیرکن درویش محمد نام پاک ادا و خوش صدا بر مؤذن
چلبیک بوقضیہ مسموعی اولوب بن فقیرہ دیدی کہ سلطانم
بزدخی بردفعہ برقاج یاران ایلہ بونک محاورہ سین ایتدک

و عاقبہ الامر بکا بر غیرت و حمت کلوب ہر چہ باد آباد
حلب آندہ ایسہ آرشون بوندہ در مثلی اوزرہ بن بونک
تختہ بای حال واقف اولمغہ محتاج دیو المہ بر مناسب
رسن آلدیم . و آیاضوفیہ جامعک قبہ سی طبقہ سہ صعود
ایلدیم و رسنک بر اوجنی طرا بزانک برینہ ربط ایلدم .
و یدمدہ اولان رسن ایلہ قبہ نک طبقہ سہ دور ایلدم .
و شد ایلدیکم محلہ کلدی کمدہ رسی بیجا غماہ کسدم و یانمدہ حفظ
ایلدیم . وقت و زمانیلہ بر کون رسی آلوب ادرنہ کرا جیلر یلہ
طی مراحل و قطع منازل ایدرک ادرنہ شہرتہ وازدم .
و سلطان سلیم جامعک قبہ سی طبقہ سہ صعود ایتدم و آندہ
دخی منوال مشروح اوزرہ عمل ایلدم نہ بر بار مق زیادہ
کلدی و نہ کسیک کلدی ہا طابق النعل بالنعل صورتیلہ برابر
کلدی بیلدم کہ ایکسی دہ برابر ایش قطعاً بر بردن تفاوتلری
یو غیش دیو ختم کلام ایدنجہ بن ینہ جوابندہ دیدم کہ
غالباً علم ہندسہ بہرہ و فن معمار یدہ ذرہ و الحاصل
بو ایک بندن سندہ شتمہ اولما مق کرک زیرا « اتقوا فرسہ
المؤمن » بیورلمشدر . فراستملہ شویلہ اذعان ایلرم کہ بر
مقتضای طبع سلیم آیاضوفیہ جامعک قبہ سی دوریلہ اولان
طبقہ سی طار و سلطان سلیمک قبہ سی دوریلہ اولان طبقہ سی
واسع اولقلہ بس برابر کش یوقسہ سلطان سلیم جامعک
قبہ سی بوندن کبیر اولدینی محل شہہ دکلدہر . زیرا صولاق
زادہ تاریخنہ و معمار سنان معمار نامہ سندہ صراحتہ
نقل و بیان ایتدکرندن ماعدہ اربابی عنندہ دخی معلوم
بر معنادر . دیو قطع جواب ایلوب علی طریق الہیہ
والہندسہ دعوا مہ برهان و حجت اولور بر صورت وضع
ایدوب کندوسنہ ارائہ ایتدردم کوردکدہ ملزم اولوب
سکوت اقراردن مثلی اوزرہ سکوت ایلدی . و ارائہ ایتدردیکم
اشکال و صورتلر بونلردر کہ بو محلہ دخی پرکار ہتمزلہ
تصویر مسئلہ قیلندی .

سلطان مسلم قهنگ دوری مالی

آباصوفیه قهنگ دوری مالی

بوشکالزطوغریسی قتی چوق منکریخی مهنوت ایتمشدر . دیلار ایله تعبیر و قلملر ایله تحریر اولمماز .

فتدیر . پس بوماده بر معرکه آرا و محاوره عظاما اولدی که

- مابعدی وار -

